

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ.....	3
I FƏSİL. Müasir cəmiyyətdə ekoloji problemlərin rolu	5
1.1. Ekologiya haqqında anlayış	5
1.2. Təbiət və cəmiyyətin bilavasitə və əks əlaqəsi	7
1.3. V.İ.Vernadskinin noosfer haqqında təlimi	14
1.4. Ekoloji monitorinq haqqında anlayış	18
II Fəsil. Biosferdə torpağın yeri	20
2.1. Torpağın ekosistem funksiyaları	20
2.2. Torpaq örtüyünün utilitar funksiyaları	23
2.3. Şəhər torpaqlarının ekoloji funksiyaları.....	28
2.4. Torpağın xüsusiyyətləri monitorinq obyektinə kimi	29
III Fəsil. Azərbaycan Respublikasının torpaq ehtiyatları	33
3.1. Azərbaycanın torpaq örtüyü strukturunun coğrafi qanunauyğunluğu	33
3.2. Azərbaycan torpaqlarının kateqoriyaları və təsərrüfat yerləri	37
IV Fəsil. Torpaqların antropogen deqradasiyası	42
4.1. Torpaqların antropogen deqradasiyası haqqında anlayış	42
4.2. Torpaqların antropogen deqradasiyasının səbəbləri və növləri	43
V Fəsil. Torpaqların fiziki xassələrinin deqradasiyası	48
5.1. Torpaqların su və külək eroziyası ilə itirilməsi.....	48
5.2. Torpaqların su eroziyası.....	53

5.3. Torpaqların külək eroziyası	58
5.4. Torpaqların həddindən artıq kipləşməsi.....	62
5.5. Torpaqların həddindən artıq nəmlənməsi	64

VI Fəsil. Torpaqların kimyəvi xassələrinin

deqradasiyası	66
6.1. Torpaqların dehumifikasiyası	66
6.2. Torpaqdan qida elementlərinin itirilməsi.....	70
6.3. Torpaqların çirklənməsi	72
6.3.1. Çirkləndirici maddələr haqqında ümumi məlumat	72
6.3.2. Çirkləndirici maddələrin növləri, onların mənbəyi və torpaqların vəziyyətinə təsiri	76
6.3.3. Ətraf mühitin karbon, kükürd, azot oksidləri ilə çirklənməsi və onların təsirindən torpaqların ekoloji vəziyyətinin pozulması.....	77
6.3.4. Torpaqların metallar və metalloidlərlə çirklənməsi	82
6.3.5. Torpaqların pestisid qalıqları ilə çirklənməsi.....	86
6.3.6. Torpaqların neft və neft məhsulları ilə çirklənməsi	89
6.3.7. Torpaqların radioaktiv çirklənməsi	90

VII Fəsil. Torpaqların mikrobioloji xassələrinin

deqradasiyası	96
----------------------------	-----------

VIII Fəsil. Ekosistemlərin deqradasiyasının kompleks

növləri.....	104
8.1. Səhrələşmə	104
8.2. Otlaq torpaqlarının deqradasiyası	111
8.3. Suvarılan ərazilərdə torpaqların deqradasiyası	116

IX Fəsil. Torpaq-ekoloji monitorinqi.....

9.1. Torpaq-ekoloji monitorinqi haqqında anlayış.....	122
---	-----

9.2. Torpaq-ekoloji monitorinqin göstəriciləri.....	123
9.3. Torpaq-ekoloji monitorinqin növləri	124
9.4. Torpaq-ekoloji monitorinqin obyektı.....	126

X Fəsil. Spesifik torpaq-ekoloji monitorinqin növləri 129

10.1. Torpaqların çirklənməsinə nəzarət.....	129
10.1.1. Çirklənmiş torpaqların monitorinq növləri	129
10.1.2. Torpaqların çirklənməsinə nəzarət etmək üçün müəyyən edilən göstəricilər.....	132
10.1.3. Çirklənmiş torpaqların vəziyyətinə nəzarət zamanı sınaq məntəqələrinin seçilməsi	142
10.1.4. Çirklənmiş torpaqların keyfiyyətinin ekoloji normalaşdırılması	143
10.2. Torpaqların aqrokimyəvi monitorinqi.....	161

XI Fəsil. Kompleks ekoloji monitorinqin növləri..... 165

11.1. Səhralaşmaya məruz qalmış ekosistemlərin vəziyyətinin monitorinqi.....	165
11.2. Otlaq torpaqların deqradasiyasının qiymətləndirilməsi	170
11.3. Torpağın irriqasiya-meliorativ monitorinqi	172
11.4. Torpaqların deqradasiya dərəcəsinin inteqral qiymətləndirilməsi	179

XII Fəsil. Universal torpaq-ekoloji monitorinqin növləri..... 182

12.1. Torpaqların mikrobioloji vəziyyətinin monitorinqi	182
12.2. Torpaqların məhsuldarlıq qabiliyyətinə görə monitorinqi (bonitirovka).....	189
12.3. Distansiya torpaq-ekoloji monitorinqi	193

XIII FƏSİL. Qlobal torpaq-ekoloji monitorinqi..... 198

XIV FƏSİL. Azərbaycanca torpaq-ekoloji monitorinqin təşkili.....	203
14.1. Azərbaycanca torpaq üzərində ekoloji monitorinqin təşkilinin elmi-nəzəri və hüquqi əsasları	203
14.2. Azərbaycanın hövzədaxili ərazilərində torpaqların ekoloji monitorinqi	211
14.2.1. Lənkəran vilayətinin əsas çay hövzələrində torpaq münbitliyinin ekoloji monitorinqi	212
14.2.2. Kiçik Qafqaz vilayətinin Gəncəçay və Şəmkirçay hövzələrində torpaqların ekoloji monitorinqi	218
14.2.3. Türyançay-Göyçay hövzəsi torpaqlarının münbitlik göstəriciləri üzərində ekoloji nəzarət	220
14.2.4. Böyük Qafqazın şimal-şərq hissəsinin hövzədaxili ərazilərində torpaqların ekoloji monitorinqi	223
XV FƏSİL. Torpaq-ekoloji monitorinqin perspektivləri.....	228
15.1. Ekoloji monitorinq metodlarının təkmilləşdirilməsi...	228
15.2. Bəşəriyyətin yaşama strategiyasının seçilməsi	235
XVI FƏSİL. Azərbaycan Respublikası torpaqlarının Qırmızı Kitabının yaradılması məsələləri.....	241
ƏDƏBİYYAT	252
ƏLAVƏLƏR.....	262